

היכן היה אלי גבע

אבל יש בבית-הספר מורה אחת מורה — אולי יפת נפש, אולי סחם מטובבת — שניגשה אליו באחד הימים, סתם ככה, כאילו היה בן-אדם, ושאלה אותו לשלומו. האיש נדהם עד כי המילים נעתקו מפיו, והוא לא האמין שמדברים אליו.

„מה שימן?״ שאלה המורה.

„עדנאן!״ אמר האיש.

„ומניין אתה?״

„מעזה.״

המורה המורה התעניינה בעבודתה, במישפתה, בדיעור תיו על עניינים שונים, ובהדרגה נפתח האיש וסיפר. הוא גר בעזה, שלוש אחרים שלו סימו את חוק-לימודיהם באוניברסיטה של קאהיר, ואילו הוא עובד כפועל, תמורת שכר לא-רע. הוא חוזר מדי יום לעזה, במחיר 80 שקל, כי טוב להיות בבית עם האשה ושלושת הילדים.

הדברים שבפי עדנאן עניינו את המורה, והיא סיפרה על כך למורות האחרות, וכך הסתבר להן, לאפתעתן, כי הדבר הממלא את הקירות אינו עץ או אבן, אלא אדם ממש. אם כי ערבי, אך אף אחת מהן לא דברה איתו, והוא המשיך להיות אחר.

כשהתקרב ראש-השנה, ישבו הילדים בכיתה של המורה המורה — כיתה ב' — וציירו כרטיסי-ברכה לשנה החדשה. ברכה לאבא ולאמא, וגם לדודים ולדודות, ולהיילי זה"ל.

למי עוד כדאי לכתוב? אולי למישהו שדואג לנו בבית-הספר? שאלה המורה.

הילדים החליטו לכתוב גם ברכה למנהלת, „אולי ראייתם למטה איש אחד, המתקן את קיר בית-הספר והדואג לכך שיהיה לנו בית-ספר יפה?״ שאלה המורה.

כן, הילדים ראו את האיש הזה, הם החליטו שמגיעה גם לו ברכה לשנה החדשה.

ישבו וציירו כרטיס יפה, עם פרח גדול, וברכה: „ענה טובה לעדנאן״. ילד וילדה נשלחו להביא לו את הכרטיס, יחד עם פרוטה של עוגת-דבש.

כשניגשו הילדים אל עדנאן, הוא נדהם. תחילה לא האמין שהם מתכוונים אליו, ואחר-כך הודה להם במלם נרגשות ופשוטות, בעברית לא הכי טובה, אך מעומק-הלב, מעולם לא קרה לו דבר כזה בחלי-אביב.

„הוא לא יודע לקרוא, או קראנו לו מה שכתוב!״ דיווחה הילדה לכיתה.

עדנאן אינו יודע לקרוא עברית, לכן לא ידע לקרוא את הברכה, וגם לא את הסיסמה שהתגוססה על הקיר ממול: „ערבים החוצה!״

כדור אחד

יש היבט אחד לרצח בשיר אל-ג'מיל, שמן הראוי להזכירו.

מדינאים חכמים עושים בריתות עם עמים, חכמים בלילה עושים בריתות עם בני-אדם — מנהיגים, מלכים, רודנים.

אריאל שרון, מלך החכמים בכל הלילות, עשה ברית עם איש אחד, על סמך הברית הזאת יום מלחמה עקובה מדם, גרם להרג ולהרס, ולכסוף לטבח. אבל מיטען אחד של חומר-נפץ שם קץ לחייו של האיש — ועוד

לפני כן החל האיש לסטות מן הדרך שנקבעה לו, לעומת זאת, הברית עם העם הלבנוני לא תעמוד, אחיו של המנוח, הנשיא החדש אמין אל-ג'מיל, כבר הולך בדרך שונה לי גמרי.

הוא הדין לגבי הברית המוצעת עם המלך חוסיין, על אפו ועל חמתו של העם הפלסטיני. אני מעריך את המלך, הוא אדם פיקח, המכלכל את מעשיו בהצלחה רבה, אני מאחל לו חיים ארוכים עד 120, אבל המלך הוא בשר-ודם, הוא איש אחד, די בכדור אחד — והברית עימו תמוג עימו, ואילו השינאה של העם הנבגד תישאר.

השלום עם אנור אל-סאדאת לא היה כזה, סאדאת עמד בראשו של עם, וכל מי שהיה בקאהיר באותם ימים סוערים יודע כי העם ברובו העצום תמך בו, וכך החזיק השלום מעמד אחרי מותו של סאדאת — ורק עתה, אחרי מעשי-הפשע של אריאל שרון ושות', הוא מתחיל להתערער, כי העם המצרי זועם, שלום עושים עם עמים.

חוסיין

הוא הדין לגבי הברית המוצעת עם המלך חוסיין, על אפו ועל חמתו של העם הפלסטיני. אני מעריך את המלך, הוא אדם פיקח, המכלכל את מעשיו בהצלחה רבה, אני מאחל לו חיים ארוכים עד 120, אבל המלך הוא בשר-ודם, הוא איש אחד, די בכדור אחד — והברית עימו תמוג עימו, ואילו השינאה של העם הנבגד תישאר.

אנשי המהפכה הצרפתית, שבאו מן העם הפשוט (או שהעמידו פנים כאילו באו מן העם הפשוט) לבשו מכנסיים ארוכים, האצילים קראו להם, כביטול, „חסרי-מכנסיי הברך״. שם-הכינו הפך תואר-כבוד.

נדמה לי שמשהו כזה קורה עכשיו למילה „מחבלים״. בשעתו התעוררה בתוך השאלה אין לקרוא ללוחמי-הגרילה הפלסטיניים, האצילים הרשמית שלנו לא רצתה לקרוא להם בשם שנתנו לעצמם — „פידאיון״, כלומר: המקריבים את עצמם, המוסרים את עצמם. התחילו לקרוא להם „הבלנים״, עד שנוכרו כי החבלנים הם חיילים טובים של זה"ל, העוסקים במיקצוע מכובד ומסוכן, אז המציאו את המילה „מחבלים״.

היה למילה הזאת חלק רב בשיטת-המחשבה של הציבור הישראלי. היא שימשה כיסוי לכל דבר, תחילה דובר על חוליות של „מחבלים״, החודרות לארץ, ושיש להסלקן, אחר-כך דובר על „מנהיגי המחבלים״, וכך הוצאו כל מנהיגי העם הפלסטיני אל מחוץ לחוק, ולמעשה אל מחוץ למיד-האנושי. אחר-כך דובר על „קיני מחבלים״, ומחנות מחבלים, וכך ניתן ההכשר להפגזות מחנות-פליטים, בתי-חולים וכל בניין אחר שניתן להדביק לו את התואר „מחבלים״.

אך במהלך הקרבות בביירות השתנה היחס לפלסטיניים, לפחות מצד החיילים הקרביים. הם ראו מולם חיילים פלסטיניים, שלחמו כראוי, החלו מתייחסים אליהם כפי שכל חייל מתייחס לחייל הקרבי שממול, אולם מחוסר מילה אחרת הם הוסיפו להשתמש במילה „מחבלים״, הם

לא היו רגילים לדבר על „לוחמים פלסטיניים״ או על „חיילי אש״ף״.

בשיחות הרבות עם חיילים בקריאה התחלתי לשים לב לעובדה שהמילה „מחבלים״ קיבלה, כפי-הם, צליל חדש. הם דיברו על „מחבלים״ כשם שדיברו על „סורים״, „צנחנים״, „אנשי קומנדו״ וכד'. המילה איבדה את אוספיה כמילת-שינאה או כמילת-גנאי, והפכה ציחק ענייני רגיל.

תמהני אם בדורות הבאים יתחילו הפלסטינים עצמם לקרוא ללוחמיהם „מחבלים״, כפי שהצרפתים מדברים כיום בגאווה על „הסאנסקולוטים״, וההולנדים על ה־„חיוזים״.

האיש שהיה אוזר

בצפון חלי-אביב יש בית-ספר ישן, שוקק חיים, קל למצוא אותו, כי על הקיר של הבית ממולו מצוירת כתובת גדולה בצבע שחור: „ערבים החוצה״. מישהו צייר את הכתובת לפני שנים, ונראה שהעירייה סבורה שכדאי לילדי ישראל לקרוא כתובת זו מדי יום, בהיכנסם לבית-הספר ובצאתם, כי איש לא טרח למחוק אותה.

מיבנה בית-הספר ישן, הוא זקוק לשיפוץ. באו ושיפצו, הביקעו חורים בקירות הלכו הביתה, בסוף נשאר רק פועל יחידי לסתום את החורים בקירות.

הפועל עובד במקום מזה חודש ימים, הפך חלק מן הנוף, כמו העצים והאבנים, וכשם שאיש לא דיבר אל העצים והאבנים, איש לא דיבר מעולם עם הפועל, הוא בא למקום, עובד, פורש לפינה לאכול פיתה וגבינה, והמורים הילדים עוברים על פניו כאילו היה אוזר.

יש לו חוות מיזרחית, העברית שלו עילגת, בגדי-העבודה שלו ושערו המתהלל מעורבבים בטיח ובמלט וכך לא עלה על דעת איש מבין המורים, המורות והתלמידים שהוא בן-אדם, וכי אין אפשר לדעת?

הסבה בביירות הצדיק, במאחר, בצורה מחרידה וחוחכת את צידקתו של אל"מ אלי גבע. גם מי שביקר אותו לפני חודש, שוב אינו יכול אלא להודות בצידקתו המוחלטת.

אילו הסתער זה"ל על מערב-ביירות לפני חודש-חודשיים, כאשר אריאל שרון רצה בכך, היה נערך בעיר האומללה טבח חמור פי מאה, לא זה בלבד שהמוני אורחים היו נהרגים בקרבות עצמם, אלא שבעיקר בות לוחמי-זה"ל היו באים התנים והצבועים, אוכלי-הנבלות של הפלאגות וה-מייג'ור סעד חדאד, ועור-כים שחיטה כללית.

ובכל זאת — יש לי ספקות לגבי נכונות מעשהו של גבע מבחינה מעשית.

במוחי מנקרת מחשבה: אילו היתה חטיבתו של אלי גבע מקיפה באותם 36 שעות גורליות את מחנה שאטילא, האם היה קורה מה שקרה? גבע היה בלי ספק שומע תוך שעה-שעה-תיים כי נערך טבח במחנה זה, וכי אין אפשר היה נהלא לשמוע? הרי בכל טבח מצליחים אחדים לברוח, וחיילי זה"ל מסכיב למחנה מוכרחים היו לראות! האם היה מתמין להוראות? האם היה מעביר דו"ח „למעלה״, ומחכה בשוויון-נפש שמישהו יגיד לו מה לעשות?

איש כמו גבע חונך באסכולה של זה"ל אחר, זה"ל שסמך לא רק על התושיה של קציניו, אלא גם על חוסנם המוסרי ועל שיקול-דעתם העצמאי. אין לי ספק שמבלי להתמין לפקודה כלשהי היה סורץ גבע בראש חייליו למחנה, ושם קץ להשתוללות המאה השחורה הלבנונית.

אבל גבע לא היה שם, היו אחרים. אני חוזר ואומר לגבי עצם הסוגיה של הסירוב לשרת במקומות מסוימים: האדם הנכון במקום הנכון ברגע הנכון יכול למנוע זועזוע, בעצם נוכחותו, לעיתים (אך, כמוכן, לא תמיד) די במילה אחת ברגע הנכון, במבט אחד, כדי לבייש את בני-הבלעיל ולבודד אותם, המנהיגות המוסרית של איש אחד — מפקד בכיר, סרן, סמל ואף טוראי — יכולה להוות את ההבדל בין חיים ומוות של חפים-מפשע, אורחים ושבויים.

אני משוכנע בכך, כי הייתי גוכה בעת שברצעו מעשי-זוועה, במילחמת-העצמאות, ואני יודע, הסירוב לשרת בשטחים מסוימים הוא עניין מצפוני, כל אדם חייב להחליט על כך לבדו, כשהוא עומד בורד מול מצפוננו, לא אייעץ על כך לאיש, אך אני מציע לכל אדם, במצב כזה, להביא בחשבון גם את השיקול הזה.

אני חוזר ואומר לגבי עצם הסוגיה של הסירוב לשרת במקומות מסוימים: האדם הנכון במקום הנכון ברגע הנכון יכול למנוע זועזוע, בעצם נוכחותו, לעיתים (אך, כמוכן, לא תמיד) די במילה אחת ברגע הנכון, במבט אחד, כדי לבייש את בני-הבלעיל ולבודד אותם, המנהיגות המוסרית של איש אחד — מפקד בכיר, סרן, סמל ואף טוראי — יכולה להוות את ההבדל בין חיים ומוות של חפים-מפשע, אורחים ושבויים.

אני משוכנע בכך, כי הייתי גוכה בעת שברצעו מעשי-זוועה, במילחמת-העצמאות, ואני יודע, הסירוב לשרת בשטחים מסוימים הוא עניין מצפוני, כל אדם חייב להחליט על כך לבדו, כשהוא עומד בורד מול מצפוננו, לא אייעץ על כך לאיש, אך אני מציע לכל אדם, במצב כזה, להביא בחשבון גם את השיקול הזה.

גיבורינו, הקבצנים

ישבתי בכיר דאם במרכז אמסטרדם, מול ארמון המלכה, בלב הכיכר התקימה הפגנה משותפת של תורכים וכוורדים נגד המישל הצבאי באנקרה, המוני יונים — יותר מכפי שיש בכל מיסלגת העבודה — עפו ממעל, ותרמו את תרומתן לאירוע בצורה בלתי-נעימה למדי, היה יום חם מאוד — היום החם ביותר במחצית השנייה של חודש ספטמבר מזה מאה שנים, כך אמרים — והאווירה היתה עליזה.

קשה היה להאמין כי אמסטרדם היתה פעם עיר-בירה של אימפריה חובקת-עולם, וכי ההולנדים הנחמדים האלה כבשו פעם אימפריה, אחרי שהשיגו את עצמאותם במילחמת-שיחור ארוכה ואכזרית מאין כמותה.

כדי למגר את השילטון הספרדי הקאטולי הרסו ההולנדיים את הסכלים, שהגנו על ארצם הנמוכה מפני הים, הם הציפו שטחים נרחבים של מולדתם במימלח הרסיניים, לוחמי-השיחור הפליגו בסירות-מיפרש רעועות, במעין מילחמת-גרילה ימית, ותקפו את הארמאות האדרי-רות של האימפריה הספרדית.

הספרדים קראו ללוחמי-שיחור אלה בבח בשם „חוינון״, שפירושו קבצנים, אך במרוצת-הזמן, ככל שרבה תהילתם של לוחמים אלה, הפך שם-הגנאי לתואר-כבוד, כיום, כעבור 400 שנים, שרות כל תנועות-הנוער האיריר פיות שירים הקושרים הילה של גבורה ל„קבצנים״ ההם, משהו דומה קרה ל„סאנסקולוטים״, הכל יודעים כיום שהיו אלה לוחמי-החופש של המהפכה הצרפתית של 1789.

לא הכל יודעים שבמקורו היה זה שם של לעג ובוז, אנשים מכובדים בצרפת לא לבשו מיכני-ברך, „קולוט״, האפסוף לבש מכנסיים ארוכים, „פאנטאלון״,

גבע